

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента
Загрішевої Надії Володимирівни – на дисертацію Чигира Петра
Руслановича на тему: «Адміністративно-правові засади здійснення
публічної влади засобами народовладдя», подану на здобуття ступеня
доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми «Адміністративно-правові засади здійснення
публічної влади засобами народовладдя» у дослідженні Чигира Петра
Руслановича зумовлена необхідністю забезпечення реального народовладдя як
конституційної основи публічної влади в Україні, де народ є носієм
суверенітету і здійснює владу безпосередньо та через органи державної влади і
місцевого самоврядування. Ефективність відповідних механізмів безпосередньо
впливає на рівень демократичності управління, легітимність рішень та довіру
до влади.

Додаткову вагомість темі надає реалізація Національної стратегії
сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021–2026 роки, яка
передбачає розширення участі громадян у формуванні та реалізації державної
політики. Це потребує вдосконалення адміністративно-правових механізмів
громадської участі.

Актуальність посилюється також продовженням реформи децентралізації
та розвитком місцевого самоврядування, що актуалізує застосування форм
безпосередньої демократії (місцеві ініціативи, слухання, консультації,
електронні петиції). Водночас чинне законодавство не повною мірою
забезпечує їх ефективне функціонування, що обумовлює потребу в науковому
переосмисленні та нормативному вдосконаленні.

Важливим є й врахування сучасних викликів цифровізації, євроінтеграції
та післявоєнного відновлення, які зумовлюють розвиток електронної демократії
та цифрових форм участі громадян, що потребує належного адміністративно-
правового регулювання для забезпечення їх доступності, ефективності та
безпеки.

Крім того, існують прогалини та колізії у регулюванні окремих інститутів
безпосередньої демократії, що підкреслює необхідність подальшого

вдосконалення правових механізмів реалізації народовладдя, підвищення ефективності публічного управління та зміцнення демократичних засад держави.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Здійснення аналізу тексту дисертації свідчить про науково обґрунтований системний підхід автора до проблеми: аргументовано сформульована актуальність теми, досить чітко визначені об'єкт, предмет, мета та задачі дослідження, комплексно підібраний необхідний для виконання цих завдань методологічний інструментарій. Дисертація Чигира П.Р. складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура та обсяг дисертації зумовлені метою та завданнями дослідження.

Належний рівень наукової обґрунтованості результатів дослідження, що знайшли своє відображення у сформульованих автором наукових положеннях, висновках та рекомендаціях, забезпечено комплексним використанням методологічних підходів і теоретичних засад сучасної юридичної науки. Досягнення поставленої мети стало можливим завдяки застосуванню сукупності загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження, які відповідають об'єкту, предмету та завданням роботи. Важливе значення для формування наукових результатів мало опрацювання широкого кола наукових праць, нормативно-правових актів, міжнародних документів і сучасних наукових підходів до розуміння сутності та механізмів реалізації народовладдя в системі публічної влади.

Використання методів аналізу, синтезу, порівняльно-правового, системно-структурного та формально-юридичного аналізу дозволило комплексно дослідити адміністративно-правові засади здійснення публічної влади засобами народовладдя, визначити особливості функціонування інститутів безпосередньої демократії та виявити проблеми їх нормативно-правового забезпечення. Ґрунтовне вивчення національного законодавства, міжнародних стандартів демократичного врядування та європейського досвіду залучення громадян до процесів прийняття владних рішень сприяло виробленню пропозицій щодо вдосконалення адміністративно-правових

механізмів реалізації народного суверенітету. Це дозволило повною мірою виконати поставлені завдання та досягти мети дослідження.

Достовірність і наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджуються їх апробацією у наукових публікаціях, а також обговоренням на науково-практичних конференціях. Достовірність одержаних результатів забезпечується комплексним використанням сучасних методів наукового пізнання, аналізом значного масиву наукових джерел, нормативно-правових актів та практики функціонування інститутів народовладдя в Україні. Практична цінність отриманих результатів полягає у можливості їх використання для вдосконалення адміністративно-правового регулювання відносин, пов'язаних зі здійсненням публічної влади засобами народовладдя, забезпеченням державного суверенітету та розвитком демократичних форм участі громадян в управлінні державними і місцевими справами.

Проведене дослідження є результатом самостійної науково-дослідної роботи автора, спрямованої на комплексне вивчення теоретико-правових засад народовладдя, особливостей законодавчого забезпечення здійснення публічної влади, адміністративно-правового статусу органів публічного адміністрування та сучасного стану реалізації інститутів безпосередньої демократії. У роботі проаналізовано роль народовладдя у забезпеченні державного суверенітету, досліджено адміністративно-правову природу виборів як комплексного інституту народовладдя, а також визначено особливості функціонування механізмів безпосередньої демократії в умовах воєнного стану та децентралізації публічної влади.

Наукова новизна дослідження полягає у здійсненні комплексного аналізу адміністративно-правових засад здійснення публічної влади засобами народовладдя з урахуванням сучасних викликів державотворення та демократичного розвитку України. На основі системного дослідження законодавства, наукових джерел та практики реалізації інститутів народовладдя уточнено теоретичні підходи до розуміння місця народовладдя у системі адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, визначено особливості адміністративно-правового забезпечення виборчого процесу та інших форм безпосередньої демократії, а також обґрунтовано напрями

вдосконалення правового регулювання здійснення публічної влади засобами народовладдя, зокрема в частині забезпечення функціонування демократичних інститутів в умовах воєнного стану та удосконалення процедури проведення місцевих референдумів в умовах децентралізації.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація Чигиря П.Р. є комплексним науковим дослідженням адміністративно-правових засад здійснення публічної влади шляхом реалізації засобів народовладдя. У дисертаційному дослідженні здобувачем чітко, логічно та науково обґрунтовано переважну більшість теоретичних і практичних аспектів, що стосуються здійснення публічної влади засобами народовладдя: проведення парламентських, президентських, місцевих виборів, а також всеукраїнських та місцевих референдумів з метою посилення ролі парламентаризму, осуспільнення публічного управління, подальшої реалізації політики децентралізації влади, забезпечення розширення політичних прав і свобод людини та громадянина, а також протидії їх усунення від здійснення народовладних повноважень.

Стосовно наукової новизни отриманих результатів варто зазначити, що дослідження є одним із небагатьох комплексних наукових досліджень адміністративно-правових засад здійснення публічної влади засобами народовладдя в умовах сучасних демократичних трансформацій, децентралізації публічної влади та правового режиму воєнного стану в Україні. У роботі здійснено комплексний аналіз теоретико-правових основ народовладдя, особливостей адміністративно-правового регулювання форм безпосередньої демократії, ролі виборів у забезпеченні реалізації народного суверенітету, а також перспектив удосконалення механізмів місцевих референдумів і функціонування інститутів народовладдя в сучасних умовах. Погоджуючись загалом із визначеними автором положеннями наукової новизни, вважаємо за доцільне зосередити увагу на найбільш вагомих результатах дослідження, що мають теоретичне та практичне значення для подальшого розвитку адміністративно-правової науки і вдосконалення законодавства у сфері народовладдя.

Новизна дослідження полягає у постановці та обґрунтуванні необхідності

комплексного теоретичного осмислення адміністративно-правових засад здійснення публічної влади засобами народовладдя. На основі аналізу національного законодавства, наукових джерел та практики функціонування інститутів безпосередньої демократії сформульовано пропозиції щодо вдосконалення механізмів реалізації народовладдя, зокрема у частині виборів як адміністративно-правового інституту, функціонування демократичних процедур в умовах воєнного стану та розвитку місцевих референдумів в умовах децентралізації публічної влади.

Так, необхідно підтримати дослідження народовладдя як поліфункціонального концепту: як принцип; як гарантія доступу народу до існуючих інструментів влади у державі задля забезпечення незмінності курсу демократичних перетворень та орієнтирів; як основне право народу як суб'єкта владних відносин; як адміністративно-правову цінність; механізмом забезпечення рівня демократії в країні. Філософсько-правова конфігурація смислового поля поняття народовладдя основою демократичного устрою, що пронизує всі галузі права та проявляється у формуванні державної влади, гарантуванні прав і свобод, забезпеченні публічної безпеки та недоторканності власності. Воно водночас виступає гарантією недопущення монополізації влади й відсторонення народу від управління державою, закріплюючи народ як єдине джерело влади та ключовий суб'єкт її здійснення. (стор. 37-39).

Варто підтримати думку автора, що законодавче регулювання у сфері народовладдя має комплексний характер і охоплює як загальні нормативні акти, так і спеціальні закони, що регламентують виборчі та референдарні процедури, а також інші форми участі громадян у здійсненні публічної влади. Це дозволяє забезпечити багаторівневу реалізацію народного суверенітету. Водночас розвиток законодавства у цій сфері характеризується поступовою трансформацією в напрямі розширення форм громадської участі, підвищення прозорості та відповідальності публічної влади. Це свідчить про зміцнення демократичних засад державного управління, хоча зберігається потреба у подальшій систематизації та узгодженні нормативного масиву.

Таким чином, законодавчі акти виступають не лише юридичною основою публічної влади, а й дієвим інструментом реалізації народовладдя,

забезпечуючи баланс між державним управлінням та участю громадян у прийнятті владних рішень (розділ 1.2.)

Обґрунтованими є запропоновані автором у дослідженні конституційні нововведення щодо розширення форм безпосереднього народовладдя. Вони мають важливе позитивне значення для вдосконалення адміністративно-правових механізмів реалізації публічної влади. Зокрема, встановлення чітких вимог до кількісного складу ініціаторів всеукраїнського референдуму (не менш як 75 тисяч підписів у половині областей України) сприятиме впорядкуванню процедур народної ініціативи та забезпеченню її репрезентативності.

Важливим кроком є також запровадження інституту «народної законодавчої ініціативи», який забезпечить реальну участь громадян у законотворчому процесі через можливість внесення законопроектів до Верховної Ради України за підтримки визначеної кількості підписів у більшості регіонів держави.

Окремо слід відзначити доцільність впровадження інституту «народного вето», що посилює контрольну функцію народу щодо діяльності законодавчого органу та створює додатковий механізм запобігання ухваленню суспільно неприйнятних рішень.

У сукупності ці положення сприятимуть розвитку референдарної демократії, посиленню участі громадян у здійсненні влади та підвищенню рівня легітимності публічно-владних рішень, особливо в умовах євроінтеграційних трансформацій і відновлення держави. (стор. 103)

Заслугує на підтримку та належне закріплення у науковій доктрині й законодавстві аргументована позиція автора щодо розуміння виборів (виборчого процесу) як до відносин адміністративно-правового регулювання через наявність публічного елемента (участь державних органів, формування, діяльність, фінансування тощо виборчих комісій, обов'язковість дотримання визначених законодавством процедур та публічний контроль за ними тощо). (стор. 123)

Важливим є висновок автора щодо удосконалення інституту місцевих референдумів. В цьому полі дослідження:

- корисною є пропозиція синхронізувати проведення місцевих референдумів із національними та місцевими виборами з метою зниження

організаційних витрат і підвищення ефективності реалізації процедур прямої демократії;

- викликає наукову зацікавленість положення щодо недоцільності встановлення кворуму явки (зокрема 50%) як умови чинності результатів референдуму, що спрямовано на усунення штучних обмежень реалізації права територіальної громади на безпосереднє волевиявлення;

- заслуговує на підтримку пропозиція інституційної трансформації механізму контролю шляхом передачі функції попередньої правової перевірки питань референдуму від Міністерства юстиції України до Центральної виборчої комісії як спеціалізованого та інституційно нейтрального органу;

- потребує негайного нормативного закріплення пропозиція запровадження електронного голосування на місцевих консультативних референдумах із використанням засобів електронної ідентифікації громадян;

- є сучасною, запропонована автором, модель поєднання електронної і традиційної форм голосування як механізму забезпечення доступності, безперервності та безпеки реалізації права на місцеве волевиявлення. (розділ 2.3.)

Не менш важливими для удосконалення здійснення публічної влади засобами народовладдя є й інші зроблені здобувачем висновки, а також пропозиції та рекомендації щодо внесення змін до чинного у цій сфері законодавства.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації можуть бути використані в таких напрямках.

У законотворчому процесі — для удосконалення законодавчого регулювання місцевих референдумів, зокрема щодо процедур їх ініціювання, організації та проведення, впровадження електронного голосування, визначення правових наслідків рішень референдумів, а також усунення прогалин у чинному законодавстві про форми безпосередньої демократії. (Акт впровадження Брусилівської селищної ради від 23.02.2026 р. № 04-26/366)

У науково-дослідній роботі — для подальшого розвитку теоретичних засад інституту місцевого референдуму, дослідження механізмів реалізації народовладдя на місцевому рівні, порівняльно-правового аналізу зарубіжного

досвіду регулювання референдумних процедур та імплементації європейських стандартів локальної демократії в національну правову систему України. науково-дослідної роботи за темою «Сучасні виклики міжнародно-правових відносин і роль України у формуванні світового правопорядку» (номер державної реєстрації 0122U000743)

В освітньому процесі — під час викладання навчальних дисциплін «Конституційне право», «Адміністративне право», «Муніципальне право», «Публічне управління», «Порівняльне публічне право», а також у процесі підготовки навчально-методичних матеріалів, підручників, посібників і наукових праць, присвячених питанням місцевого самоврядування та форм безпосередньої демократії. (Акт впровадження у в освітній процес ПЗВО «Київський міжнародний університет» від 14. 01. 2026р. № 299)

В організаційній та аналітичній діяльності — для розробки та впровадження практичних механізмів реалізації місцевих референдумів, удосконалення процедур участі територіальних громад у прийнятті рішень місцевого значення, а також підвищення ефективності управлінських рішень органів місцевого самоврядування. (Акт впровадження Громадської організації «Асоціація відкритих даних» від 25.03.2026 р. №2503/26-1)

У правозахисній діяльності — для забезпечення належної реалізації права громадян на участь у місцевому самоврядуванні, захисту прав територіальних громад у сфері безпосередньої демократії та вдосконалення механізмів оскарження порушень референдумних процедур.

У сфері публічного управління — для підвищення прозорості, підзвітності та ефективності діяльності органів місцевого самоврядування шляхом розширення інструментів прямої участі громадян у прийнятті управлінських рішень.

У правопросвітницькій діяльності — для формування правової культури населення, підвищення рівня обізнаності громадян щодо можливостей участі у місцевих референдумах та розвитку інститутів локальної демократії.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження стали наукові розробки таких українських і зарубіжних авторів, як: В. Б. Авер'янов, Ю. Г. Барабаш, І. Ю. Габермас, Е. Гідденс, Д. Гелд, Кант, В. П. Колісник, Т. О.

Коломоєць, І. М. Кресіна, В.В. Мушенюк, О. В. Петришин, В. Ф. Погорілко, Ж.-Ж. Руссо, О. Ф. Скакун, В. Д. Шаповал, П.Р. Чигир, Ю. С. Шемшученко.

Нормативно-правова база дисертаційного дослідження охоплює широкий спектр міжнародних та національних документів.

Емпіричну основу дослідження становлять статистичні узагальнення, словник, практика розгляду законодавчої бази України, публікації засобів масової інформації, довідкові видання.

Стосовно наукової новизни дослідження слід зазначити, що воно ґрунтується на вже сформованій попередниками науково-теоретичній базі у сфері конституційного та адміністративного права, а також суміжних галузей правової науки, що регулюють механізми реалізації та правозастосування публічної влади. Водночас автором сформульовано низку наукових положень, висновків і рекомендацій, які відповідають сучасним викликам розвитку адміністративно-правової науки та практики функціонування публічної влади.

Погоджуючись із загальною логікою та змістом визначених у роботі елементів наукової новизни, доцільно акцентувати увагу на тому, що дослідження є однією з перших спроб комплексного аналізу адміністративно-правових засад здійснення публічної влади через механізми народовладдя. У роботі систематизовано форми безпосередньої демократії як інструменти реалізації публічної влади, а також розкрито їх адміністративно-правову природу та функціональне значення у механізмі публічного управління.

Крім того, сформульовано концептуальні підходи до вдосконалення правового регулювання участі громадян у здійсненні публічної влади, з урахуванням міжнародних стандартів демократії та зарубіжного досвіду функціонування інститутів народовладдя. Це створює підґрунтя для подальшого розвитку адміністративно-правових механізмів забезпечення реальної участі громадян у процесах публічного управління в Україні.

Ґрунтуючись на розв'язанні зазначеного наукового завдання, сформульовано такі основні наукові положення, висновки та пропозиції *уперше*: запропоновано під «механізм адміністративно-правового регулювання відносин здійснення публічної влади засобами народовладдя» розуміти цілісну сукупність взаємопов'язаних матеріальних і процесуальних елементів правового, організаційно-управлінського та суспільного характеру, а також

систему адміністративно-правових засобів, способів і форм, за допомогою яких забезпечується регулювання суспільних відносин щодо реалізації права громадян на участь у здійсненні публічної влади через форми прямої демократії (референдуми, громадські слухання, ініціативи тощо) та представницькі інститути (вибори) на загальнодержавному й місцевому рівнях; обґрунтовано позицію щодо невіднесення категорії «страйк» до інструментів народовладдя, оскільки він є легітимним засобом захисту трудових прав громадян, що реалізується у формі організованого тимчасового припинення роботи колективом працівників у разі виникнення трудових спорів чи конфліктів за умови дотримання встановлених законодавством процедур; удосконалено тлумачення категорії «народовладдя» в сучасній адміністративно-правовій доктрині як публічно-правового феномену, що охоплює впорядкований нормами публічного права взаємозв'язок інститутів представницької демократії з народом як джерелом легітимації публічної влади; підхід до конституційно-правового розвитку інституту народної законодавчої ініціативи та «народного вето» як форм безпосередньої демократії, що передбачають участь громадян у законодавчому процесі та можливість перегляду рішень Верховної Ради України шляхом референдуму; положення щодо розуміння виборів як базової комплексної форми народовладдя, що реалізується через безпосереднє волевиявлення громадян або делегування представницьких повноважень для здійснення публічної влади; підходи до удосконалення адміністративної відповідальності за порушення порядку організації і проведення мирних зібрань із урахуванням критеріїв їх виключно мирного характеру, конституційних обмежень участі окремих категорій осіб та принципу завчасного повідомлення органів влади; положення щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання реалізації інструментів народовладдя в умовах воєнного стану із використанням цифрових технологій за умови дотримання вимог безпеки та погодження з військовим командуванням і військовими адміністраціями.

В дисертації Чигир П.Р. містяться ряд інших положень, висновків та пропозицій, за умови запровадження яких до національного правового простору буде вирішено ряд важливих задач теоретичного та практичного спрямування, що є ознакою цілісності, завершеності та значимості наукової новизни отриманих результатів дослідження.

Здобувачем розроблено й інші наукові положення, які є новими для теорії права, а також варто підтримати розроблені здобувачем пропозиції та рекомендації щодо внесення змін до чинного законодавства у досліджуваній сфері.

Дисертація носить завершений характер, мета дослідження досягнута, завдання роботи виконані.

Загальна оцінка дисертаційної роботи та повнота викладу одержаних результатів в опублікованих працях. Дисертація є самостійною науковою працею, що відображає результати проведеного дослідження. Сформульовані теоретичні положення, висновки та пропозиції були одержані дисертантом унаслідок аналізу та безпосереднього використання в роботі науково-інформаційних, нормативно-правових джерел і матеріалів щодо визначення адміністративно-правових засад здійснення публічної влади засобами народовладдя.

Основні положення роботи знайшли відображення в 5 наукових статтях, а також у 6 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Чигира П.Р. написана на високому теоретичному рівні, має значну наукову та практичну цінність. Автором сформульовані положення, що мають важливе значення для визначення адміністративно-правових підходів для розуміння реалізації публічної влади засобами народовладдя на сьогодні та зосередження на найкращих міжнародних практиках, оскільки вони є прикладами найефективніших законів та керівних принципів.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію Чигира П.Р. водночас доцільно звернути увагу на питання, які можуть слугувати предметом додаткових пояснень з боку дисертанта або ж дискусії при захисті дисертаційної роботи:

Питання 1. На сторінках 56–58 дисертаційної роботи здійснено детальну характеристику законодавчих актів України, зокрема Законів «Про вибори Президента України» 1999 р., «Про вибори народних депутатів України» 2011 р. та «Про місцеві вибори» 2015 р., які на сьогодні повністю або в значній частині втратили чинність у зв'язку з оновленням виборчого законодавства.

Разом із тим, попри безсумнівну історико-правову цінність зазначених

нормативних актів як етапів становлення виборчої системи в Україні, потребує додаткового наукового обґрунтування доцільність настільки ґрунтовного ретроспективного аналізу. Зокрема, не в повній мірі розкрито, яким чином положення цих актів раннього періоду незалежності впливають на сучасний стан правового регулювання виборчих процесів і публічного адміністрування у сфері представницької демократії, а також у чому полягає їх актуальне значення для розвитку чинної правової системи України.

Питання 2. У підрозділі 2.3. дисертації здобувач зазначає, що погоджується з існуючою у міжнародно-правовій доктрині позицією про те, що пряма демократія є інструментом організації управлінського процесу не великої кількості осіб, а у великомасштабному суспільстві це не працює. Доцільно пояснити таку ситуацію відносно організації публічного управління в Україні.

Питання 3. У підрозділі 3.1 дисертації здобувач, намагаючись надати відповідь на актуальне для українського суспільства питання про необхідність та доцільність проведення виборів Президента та народних депутатів України, звертається до зарубіжного досвіду проведення виборів у різних країнах в умовах війни (сторінка 149). Однак, результати дослідження не підкріплені узагальненням відносно того, чи може наразі Україна використати досвід якоїсь конкретної країни чи поєднати досвід кількох країн щодо реалізація основних інструментів народовладдя у період війни?

Усі зазначені зауваження жодною мірою не знижують загальної позитивної оцінки представленого дисертаційного дослідження. У роботі на високому науковому рівні розглянуто складні правові проблеми, обумовлені темою, і висувуються обґрунтовані наукові пропозиції.

Загальний висновок.

Висловлені зауваження характеризують складність досліджених проблем, багато в чому мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Чигира П.Р., а здійснений автором науковий пошук заслуговує на підтримку.

Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує складність і актуальність досліджуваної теми та власний підхід до її розгляду дисертантом. В дослідженні автору вдалося досягти його мети. Дисертація Чигира П.Р.

логічно побудована, оформлена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, а її положення викладено чіткою і зрозумілою мовою.

Розглядувана дисертація містить раніше не досліджувані наукові положення та отримані особисто автором нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності має важливе науково-прикладне значення. Пропозиції та рекомендації, викладені у дисертації, можуть бути використані для удосконалення чинного законодавства та практики його застосування.

Викладене дозволяє зробити висновок, що дисертація **«Адміністративно-правові засади здійснення публічної влади засобами народовладдя»** є за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, достовірністю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів, а також за кількістю і якістю опублікованих праць та за оформленням відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – **Чигир Петро Русланович** – заслуговує на присудження йому за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент

завідувач кафедри права

ВНЗ «Київський університет

ринкових відносин»

Н.В.Загрішева

